

Паоло Джовіо — італійський вчений-гуманіст, історик, географ	Склав карти окремих територій України (1525 р.; праця «Книга Большого Чертежа» (1627 р.) — опис Лівобережної України і Східного Придніпров'я
Юрій Дрогобич — вчений епохи Відродження (XV ст.)	Книга «Прогностична оцінка поточного 1483 року» — окрім астрологічних прогнозів, містить відомості про міста Львів, Дрогобич, Кафа (сучасна Феодосія)
Герард Меркатор — вчений, географ-картограф	Карта «Європа...» (1554 р.), де представлені українські землі (Поділля)
Гійом Левассер де Боплан — французький інженер і картограф	Книга «Опис України» (перше видання 1651 р., друге видання 1660 р.) — містить відомості про географію та економіку, зображує побут населення українських земель, а також детально описує дніпрові пороги. У другому виданні міститься опис Кримського півострова. Карти України «Спеціальний і детальний план України» на основі топографічних зйомок

Дослідження території України в період становлення та розвитку наукових основ географії

Дата	Подія
1632 р.	Створення першого вищого навчального закладу в Україні — Києво-Могилянської колегії, пізніше академії (1701 р.). Географію почали вивчати як предмет. Це сприяло початку наукових досліджень території України
Початок XVIII ст.	Проведено перші інструментальні зйомки для складання карт
1721 р.	Відкриття Г. Капустіним родовищ кам'яного вугілля в Донбасі
1781—1782 рр.	Вивчення родовищ залізних руд у долині р. Саксагані академіком Петербурзької академії наук і мистецтв В. Зуєвим, опис природних умов, населення і господарства Лівобережної України і Причорномор'я
1793—1794 рр.	Експедиції академіків П.-С. Палласа та І. Гюльденштедта, присвячені вивченню ґрунтів, рослинності та тваринного світу України
1873 р.	З ініціативи видатного етнографа і географа П. Чубинського в Києві був створений Південно-Західний відділ Російського географічного товариства
1872—1878 рр.	Експедиції під керівництвом П. Чубинського вивчали етнографію і статистику України, Білорусі, Молдови. Результати досліджень були узагальнені у праці «Роботи етнографо-статистичної експедиції в Західно-Російський край»
1889 р.	Було відкрито кафедру фізичної географії в Харківському університеті під керівництвом професора А. Краснова
1918 р.	У Києві засновано Академію наук України (засновник і перший президент В. Вернадський)

Дата	Подія
1920—1930 рр.	Роботи з великомасштабного картування міст України. Для створення карти «Великий Київ» уперше в країні була проведена аерофототопографічна зйомка
1927 р.	С. Рудницький заснував у Харкові (тоді столиця України) Український науково-дослідний інститут географії і картографії, провів експедиційні дослідження на території Наддніпрянщини, Донецької височини, Волині
1937 р.	Видання «Атласу України та суміжних країв» під редакцією В. Кубійовича, що містив комплексну характеристику природних умов, населення, господарства, історії України в її етнічних межах
Друга половина XX ст.	Видання тематичних атласів, політико-адміністративних та загальногеографічних карт
1958 р.	Утворення Українського географічного товариства при АН України
1978 р.	Видання «Атласу природних умов і природних ресурсів Української РСР» із детальною характеристикою території України

Сучасні географічні дослідження території України

Дата	Подія
1991 р.	Створення Інституту географії Національної академії наук України (ІНГ НАН)
1990-ті рр.	Видання та перевидання уточнених топографічних карт України
1992 р.	Заснування українського географічного журналу
1993 р.	• Реєстрація статуту оновленого Українського географічного товариства. • Видання тритомної «Географічної енциклопедії України» з детальною характеристикою природних умов та господарства адміністративних областей та районів України
1995 р.	Запуск першого українського супутника
1997 р.	Початок комплексних досліджень в Антарктиді на станції «Академік Вернадський» (передана Україні англійська станція «Фарадей»)
2007 р.	Створення науково-довідкового офіційного державного видання «Національний атлас України», який містить 875 карт різного масштабу, майже 100 сторінок тексту, фотографії. Атлас має електронну версію
Початок XXI ст.	Розвиток ГІС-технологій та цифрових методів створення карт. Проведення геоморфологічних, метеорологічних, палеогеографічних, ландшафтних досліджень на сучасному рівні

РОЗДІЛ I. ГЕОГРАФІЧНА КАРТА ТА РОБОТА З НЕЮ

Тема 1. Географічна карта

Географічна карта — зменшене узагальнене зображення поверхні Землі, побудоване за математичними законами на площині за допомогою умовних знаків. Для того щоб орієнтуватися в різноманітні карт, їх упорядковують та класифікують.

Географічні карти розрізняють за змістом, призначенням, масштабом, охопленням території.

Географічний атлас — систематизований збірник географічних карт, об'єднаних певною ідеєю, типом географічної основи, змістом і способами зображення географічних явищ та об'єктів.

Електронна географічна карта — карта, складена за допомогою комп'ютерної техніки з використанням програмних та технічних засобів у визначених проєкціях та системах умовних позначень.

Географічні інформаційні системи (ГІС) — сучасні комп'ютерні технології, які дають змогу поєднати модельне зображення території (електронне відображення карт, схем, космо- та аерозображень земної поверхні) з інформацією табличного типу (різноманітні статистичні дані, списки, економічні показники тощо). Перевагою ГІС є можливість наочного та детального представлення інформації про територію, які не може дати жодна інша інформаційна система.

Основні властивості географічної карти	
Математичний закон побудови	Використання масштабу та спеціальних картографічних проєкцій, що забезпечують перехід від сферичної поверхні Землі до її зображення на площині
Знаковість зображення	Використання особливої мови картографічних символів
Генералізація	Цілеспрямоване узагальнення — відбір об'єктів та явищ відповідно до призначення карт
Подібність	Геометрична відповідність розмірів та форм картографічного зображення та реальних об'єктів
Змістовність	Науково достовірною передачею зображених на карті об'єктів, явищ та процесів
Метричність	Можливість проведення вимірів та визначення кількісних показників
Наочність та оглядовість	Можливість візуального сприйняття будь-якого за розмірами простору
Інформативність	Надзвичайно велика кількість інформації на одиниці площі

Види карт	
За охопленням території	• Карти світу або півкуля. • Карты материків і океанів та інших частин. • Карты держав та інших частин

За масштабом	• Дрібномасштабні (дрібніші за 1 : 1 000 000). • Середньомасштабні (від 1 : 200 000 до 1 : 1 000 000). • Великомасштабні (більше за 1 : 200 000)
За змістом	• Загальногеографічні (зображені географічні об'єкти, які є предметом вивчення різних географічних наук, наприклад рельєфи, міста, кордони, межі тощо). • Тематичні (зміст визначається певною темою)
За призначенням	• Навчальні. • Туристичні. • Військові. • Тощо

Картографічні проєкції

Картографія (від грец. «хартес» — аркуш папірису та «графо» — пишу) — наука, що охоплює вивчення, проектування, створення та використання картографічних творів.

Веб-картографія — сукупність технологій, пов'язаних зі створенням різноманітних віртуальних карт, їх розміщенням та обробкою у вебпросторі.

Картографічна проєкція — математично визначений спосіб зображення поверхні Землі (або її частин) на площині. Залежно від виду допоміжної поверхні розрізняють циліндричні, конічні та азимутальні проєкції.

Картографічні спотворення — порушення геометричних властивостей об'єктів земної поверхні (довжин ліній, кутів, форм і площ) під час їх зображення на карті. Залежно від характеру і розмірів спотворень розрізняють рівнокутні, рівновеликі й довільні картографічні проєкції.

Кarti України, як правило, складають у конічній рівнопроміжній проєкції.

Види картографічних проєкцій за характером спотворень

Неспотворені	Спотворені	Використання
Рівнокутна		
Кути; на картах великих територій незначно спотворені форми, довжини і площі	На картах світу найбільше спотворені форми, довжини і площі в приполюсних зонах	Навігаційні карти для прокладання маршрутів морських суден та літаків
Рівновелика		
Масштаби площ	Форми об'єктів і кути	Кarti материків, земельних або лісових угідь
Довільна		
	Найвні всі види спотворень	Для створення дрібномасштабних карт (світу, материків)
Рівнопроміжні		
Зберігають масштаб за меридіанами або паралелями	Кути, форми і площі	Підходять для територій, витягнутих по паралелях і розташованих у середніх широтах (карта України)